

Kirjallinen asiantuntijalausunto **EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE**

Asia: U 63/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla

Teema: Valtioneuvoston jatkokirjelmä (UJ 38/2018 vp) eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla.

+++

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Direktiiviehdotuksen säännöksillä on suora vaikutus siihen, kuinka hyvin sisältötuotanto tekijöineen, kustantajineen ja esittävine taiteilijoineen tulevaisuudessa pärjää suomalaisella ja eurooppalaisella digitaalisella sisämarkkinalla. Muun muassa siksi tämän direktiiviehdotuksen käsittely on kestänyt jo useita vuosia ja kullakin EU-instituutiolla on ollut merkittävä panoksensa ehdotuksen muotoutumiseen.

Suomessa on käyty ajoittain vilkasta keskustelua siitä, kuinka tärkeää ammatillisesti korkealuokkaisen kirjallisuuden – mukaan lukien laadukas journalismi – lukeminen ja tunnistaminen on lasten ja nuorten kehitykselle ja lukutaidolle sekä laajemmin maailmankuvan muodostamiselle. Tämä sisältö ja sen tekijät eivät elä tyhjiössä, vaan tarvitsevat menestyäkseen tekijänoikeussuojaa. Suojan vahvistaminen on yksi keskeinen ehdotuksen tavoitteista ja toteutuessaan olisi omiaan vahvistamaan luovien alojen sekä sisältö- ja kulttuurituotannon toimintaedellytyksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön perusmuistio (10.12.2018) ei tue sisältö- ja kulttuurituotannon vahvistamista, vaan painottuu toisin. Pää tavoite näyttää olevan se, että *"sääntelyllä ei aseteta esteitä tietoyhteiskunnan ja tietoverkkojen toiminnan kannalta tärkeiden palveluiden ja infrastruktuurien toimivuudelle, kuten hakukoneille ja linkitykselle."* Direktiiviehdotuksessa mikään yksityiskohta ei rajoita tietoyhteiskunnan toimijoiden sanan- tai ilmaisunvapautta eikä esimerkiksi kansalaisten oikeutta tiedon hankkimiseen tai vastaanottamiseen.

Kun on kyse sellaisista alustapalveluista ja näihin liittyvästä infrastruktuurista, jonka avulla hyödynnetään tekijöiden ja muiden tekijänoikeuden haltijoiden tekemää sisältöä kysymättä heiltä lupaa ja maksamatta korvauksia suojattujen aineistojen käytöstä, asianmukaisia lainsäädännöllisiä ehtoja tulee ja on syytäkin asettaa. Säätelemättöminä nämä alusta- ja sisällönjakopalvelut ovat omiaan jopa vahingoittamaan suomalaisen ja eurooppalaisen

sisältötuotannon tulevaisuutta. Ilman vahvaa tekijänoikeussuojaa tekijöillä ja muilla oikeudenhaltijoilla on vähemmän kannustetta panostaa luovaan sisältöön.

Parhaiten elinvoimaisen sisältötuotannon päämäärää voidaan direktiiviehdotuksen avulla edistää:

- Kannattamalla direktiivin 11 artiklassa määriteltyä lehtijulkaisujen suojaa, johon liittyy myös tekijöiden oikeus korvauksiin ja muodostamalla tähän ehdotukseen myönteinen kanta kielteisen sijaan.
- Säättämällä direktiivin 13 artiklan mukainen arvokuilua kaventava säännös, joka velvoittaa alusta- ja sisällönjakoyhtiöitä hankkimaan suostumuksen tekijänoikeudelliselle sisällölle alusta- ja muissa vastaavissa palveluissa, ja muodostamalla tähän ehdotukseen myönteinen kanta kielteisen sijaan.
- Pidättäytymällä uusista tekijänoikeuden rajoituksista niin pitkälle kuin mahdollista (esim. 3 artikla), koska rajoitukset kaventavat luovan työn tekemisen ja tuotannon mahdollisuuksia.
- Vahvistamalla lainsäädännöllä sopimusympäristöä, johon meillä ja muissa Pohjoismaissa kuuluu muun muassa joustava sopimuslissenssin käyttö erilaisissa teosten jälkikäyttötilanteissa. Tätä kantaa sivistysvaliokunta on mietinnöissään korostanut monen eri lainsäädäntöhankeeseen yhteydessä.

EDELLÄ MAINITTUJEN PÄÄKOHTIEN PERUSTELUT TIIVISTETYSTI

Arvokuilu kapeammaksi (13 artikla)

- Verkkoympäristössä teosten alusta- ja erilaisia välityspalveluja tarjoavien toimijoiden vastuuta tulisi direktiivissä ehdotetulla tavalla selventää ja velvoittaa nämä toimijat hankkimaan palveluissaan välitettävien teosten käyttöön asianmukaiset suostumukset ko. palveluissa tapahtuvista teosten käytöistä. Tätä tarkoittaa arvokuilun kaventaminen. Direktiiviehdotuksella haetaan tasapainoa toimijoiden välille.
- Monet teknisten palveluiden ylläpitäjät saavat merkittävää taloudellista hyötyä tarjoamalla kuluttajille, kansalaisille ja yrityksille laajoja teosten välitys- ja muita käyttömahdollisuuksia, mutta sivuuttamalla teosten käyttöön mahdollisesti tarvittavat luvat. Tätä epätasapainoa kavennettaisiin 13 artiklalla.
- Kun tähän ko. toimintaan on vielä liittynyt merkittävää mainonnan siirtymistä sisällöntuottajien (media)ympäristöstä teknisten alusta- ja muiden vastaavien palveluiden yhteyteen, on seurauksena ollut ammattimaisen luovan työn ehtojen radikaali huonontuminen.
- Perusmuistion mukaan (s. 8) *"Mitään ... ennakollisia ja kattavaa massalissensiointia mahdollistavia mekanismeja ei markkinoilla ole olemassa..."* Sopimuslissenssilainsäädäntö, joka on ollut voimassa eri muodoissaan Suomessa jo vuosikymmeniä, mahdollistaa tarpeen vaatiessa juuri tällaisen ennakoivan ja kattavan sopimusmekanismin. Suomen valtion kannassa tulee tuoda tämä selvästi esille tukemalla enemmän kuin varovasti 9a artiklaa.

Lehtijulkaisujen suoja verkkoympäristössä kuntoon (11 artikla)

- Lehtikustantajien toiminnan verkkoympäristössä voi rinnastaa esimerkiksi musiikin ja av-teosten levittämiseen verkossa. Lisensioinnin varmistamiseksi eri medioissa ja eri yhteyksissä on ääni- ja kuvatallennetuottajille säädetty oma lähioikeus. Samasta syystä esitys lehtikustantajien lähioikeudeksi on perusteltu.
- Ehdotetun uuden oikeuden nojalla lehtikustantajat voisivat lisensioida julkaisujensa sisältöjä sosiaalisen median yrityksille, hakupalveluille ja muille tietoyhteiskunnan palveluja tarjoaville toimijoille. Tämä lähioikeus selventäisi oikeustilaa ja helpottaisi näiden palvelujen tarjoajien luvan hankintaa, johon edellä mainitussa arvokuilua koskevassa kohdassa myös viitataan.
- Alusta- ja välityspalveluyritykset eivät itse tuota journalistisia sisältöjä eivätkä ota vastuuta sisällöistään eivätkä myöskään maksa veroja Suomeen mediayhtiöiden tavoin. Mainostulojen kerääjinä ne – muiden tuottaman sisällön jakelun lisäksi – ovat olleet tehokkaita. Suomen valtion ei pidä kannattaa sellaista ansaintalogiikkaa, joka tapahtuu muiden tekemiä teoksia hyödyntämällä.

Sopiminen ensisijaiseksi keinoksi (3 artikla, 9a artikla)

- Tekijänoikeudella suojattujen aineistojen käyttö myös digitaalisilla sisämarkkinoilla tulee järjestää, aina kun mahdollista, sopimuksin. Tekijänoikeuden rajoituksia tulisi säätää vain erittäin tärkeissä poikkeustilanteissa, jos teosten sopimuspohjaisessa käytettävyydessä on selvästi identifioidava ja vakava epäbalanssi. Jos on tarjolla sopimisvaihtoehto, sen tulee aina olla ensisijainen.
- Direktiivi perustaa uudenlaisia tekijänoikeuden rajoituksia sekä opetuksen että tiedonlouhinnan alueille, joilla molemmilla on Suomessa ja Pohjoismaissa jo käytössä sopimuslisenssiin perustuvia sopimusratkaisuja. Kopioisto ei kannata ehdotettuja uusia tekijänoikeuden rajoituksia. Niiden sijasta tulee vahvistaa kollektiivisen hallinnon käyttöä lupien järjestämiseen.
- Esimerkiksi tiedonlouhintaa koskevassa direktiivin 3 artiklan ehdotuksessa on alkuperäistä EU-komission ehdottamaa tiedonlouhinta-artiklaa muutettu siten, että poikkeus sallisi tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuvan tiedonlouhinnan lisäksi näin kerätyn aineiston tallentamisen. Kopioistolla on jo vuosia ollut juuri tällaiseen käyttöön liittyvä sopimus, jolla asiaa on hoidettu tiedonlouhinnan tarpeita palvelevaksi. Tekijänoikeuden rajoituksella ei erilaisten teosmassojen tallentamista ja edelleen jakamista voi eikä tule järjestää.
- Epäonnistuneena voidaan pitää ehdotusta, että teoksiin kohdistuvaa tiedonlouhintaa koskevaa rajoitussäännöstä laajennettaisiin koskemaan myös kaupallisia toimijoita. Sopimuslisenssijärjestelmä tuodaan eri direktiiviehdotuksen yhteyksissä yhteisösääntelyssä esiin tärkeänä vaihtoehtona yksinoikeuksien rajoituksille ja pakkolisensseille. Sopimuslisenssijärjestely kykenee ratkaisemaan tehokkaasti monia digitaalisilla sisämarkkinoilla ilmeneviä lupatarpeita. Esimerkiksi arvokuilun kohdalla

sopimuslisenssi tarjoaa juuri Suomen lausunnossakin kaivatun *"ennakoivan ja kattavan sopimusmekanismi"*.

+ + +

Helsingissä, helmikuun 4. päivänä 2019
Kopioisto ry

Valtteri Niiranen
Toimitusjohtaja

Lisätietoja:

Toimitusjohtaja Valtteri Niiranen, 0400 245 008 ja valtteri.niiranen@kopioisto.fi

Kopioisto ry on tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja kustantajia edustava tekijänoikeusjärjestö. Kopioisto edustaa erillisillä valtakirjoilla yli 50.000 kotimaista oikeudenomistajaa sekä vastavuoroisuussopimuksien perusteella ulkomaisia oikeudenomistajia. Kopioisto edistää ja valvoo tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Kopioiston tehtäviin kuuluu muun muassa myöntää käyttöluvia valokopiointiin, teosten digitaaliseen kopiointiin ja välittämiseen oppilaitoksissa ja tieteellisessä tutkimuksessa, opetustallennukseen sekä radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämiseen kaapeliverkossa ja yhteisantennijärjestelmissä.